

ספר

עין יעקב

כולל כל האגדות מתלמוד בבלי וירושלמי
שאספם וקבעם החכם הכולל
הרב ר' יעקב ב"ר שלמה בן הכיז

נזיקין ג

קדשים מהרות

חולין	מכות
בכורות	שבועות
ערכין	עדות
תמורה	עבודה זרה
כריתות	חוריות
מעילה	זבחים
נדה	מנחות

משניות מהרות

ירושלים ה'תשס"ח

ספר

עין יעקב

מאסף

לכל האגדות והמדרשים המפורסמים בש"ס תלמוד בבלי, ואגדות מתלמוד ירושלמי עם פירוש רש"י, ותוספות, וחרושי הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א, והר"ן, וחרושי הכותב (מאת הרב המאסף), כל אלו יחננו על האגדות מש"ס בבלי. ועל אגדות ירושלמי באור הרב הכותב.

את כל אלה אסף וחיבר יחד, איש צדיק תמים הגאון החכם הכולל
מרנא יעקב בר שלמה ׳ן חביב זצ"ל

ועליהם נוספו

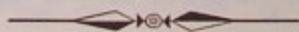
א) חרושי אגדות להרב הגאון האמיתי נר ישראל מרנא שמואל אליעזר ב"ר יהודה הלוי אידלש ז"ל (מהרש"א). ב) מאור עינים (הריא"ף), חרושי הרב המוסמך הגאון מוהר"ר יאשיהו ב"ר יוסף פינמו ז"ל. ג) בית יהודה כולל הוספות אגדות שהשמיטן הרב המחבר ז"ל, אספן והוסיפן הרב הכולל מוהר"ר יהודה אריה די מודינא ז"ל רב בוויניציא, ועל כל מאמר מהאגדות שנוסף גלוו חרושי הרב ז"ל, ויזכיר אותם בשם אמר הבונה. ד) חרושים מהגאון הגדול ב"ר מוהר"ר יונה תאומים ז"ל (בעהמ"ס קיקיון ריונה). ה) קהלת שלמה, חרושים מאת הדיין המצוין הרב שלמה יקותיאל זלמן ז"ל דיין דק"ק גלונא רבתי. ו) באור מלות המורות שבאגדות ירושלמי מס' הערוך.

ועוד נוסף בו הספר הנפלא

עיון יעקב מאת הרב הגאון הגדול המובהק ב"ר מוהר"ר יעקב ריישר ז"ל (בעהמ"ס הק יעקב ושול"ת שבות יעקב וכו')

עם כל שאר ההוספות וכל המעלות בקודש שבכל ספרי עין יעקב שיצאו לאור עד כה, דבר לא נעדר.

ועל כל אלו נוספו בו עתה שלש עשרה הוספות נכבדות חדשות ומעילות רובן לא שזפתן עוד עין הדפוס ומפורשות מעבר לדף.

ובמהדורה זו של עין יעקב המפואר בהוצאת מסורת הש"ס הוספנו עוד על הנרפס בוילנא שנת תקמ"ד כמפורט גם כן מעבר לדף

פתח דבר

רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם, למוד הגדה, שמתוך כך אתה מכיר את הקדוש ברוך הוא ומדבק בדרכיו. (ספרי פר' עקב)

ישמחו הלומדים ובעלי האגדה, בראותם יקר תפארת העין יעקב' החדש והמפואר, שהננו שמחים להעלותו על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן.

המחבר, רבינו יעקב ב"ר שלמה בן חביב, נולד בעיר סמורה השוכנת במחוז קסטיליא שבספרד בסביבות שנת ה' אלפים ר"ג, עמד בראש ישיבה גדולה בעיר סלמנקה, ונחשב בין גדולי חכמי ספרד בדור שלפני הגירוש. לאחר הגירוש השתכן בשאלוניקי שביוון, שם תפס את מקומו בין גדולי העיר.

את חיבורו זה - לקט אגדות חז"ל אותו קיבץ ואסף מתלמוד בבלי וירושלמי, כהשלמה להלכות הרי"ף בו הובאו כל סוגיות הש"ס להלכה, וכמתכונתו הגה רבינו לעשות באגדות הש"ס. אמנם לא הספיק רבינו לחבר ולהדפיס רק על סדר זרעים ומועד, ובנו הרלב"ח בעל שו"ת מהרלב"ח השלים את החיבור על כל הש"ס. וכפי שכתב החיד"א ב'שם הגדולים', מכאן נובע ההבדל בצורת החיבור, בעוד שבסדר זרעים ומועד צירף להם רבנו המחבר את פירושו (פירוש הכותב) וכן ליקוטים רבים מרבתינו הראשונים הרשב"א, הריטב"א והר"ן בלשונם. לעומתו בנו שהשלים את הספר, לא היו לפניו פירושי אביו וכן הוסיף רק מעט ליקוטים מדברי רבתינו הראשונים, מאלו שהיו תחת ידו בשאלוניקי.

בנוסף, חיבר רבינו גם פירוש על הטור שלא נדפס. חיבור זה היה בחלקו בידי ה'בית יוסף', שציטט ממנו הרבה פעמים בחיבורו. וכן כתב תשובות רבות בהלכה, חלקו נדפסו בספרי גדולי דורו, שו"ת ר"א מזרחי, מהרשד"ם, הרד"ך, ושו"ת הרלב"ח. מכל חיבוריו, ספרנו זה הוא היחידי שעלה למכשם הדפוס, ואכן על שמו התפרסם.

העין יעקב' נדפס לראשונה בשאלוניקי, בשנים רע"ו - רפ"ב. תיכף עם הופעתו בדפוס התקבל בהתלהבות ע"י הלומדים, וחלקם אף קבעו בו שיעורים קבועים. זכה רבינו ומלבד הענין שמצאו בספרו בעלי האגדה והדרוש, היה בו משום תועלת רבה לפשוטי העם, שסוגיות הש"ס הכבידו על הבנתם, ובאגדות הש"ס יכלו גם הם להבין ולהשכיל, ואף לקחת מוסר השכל וללמוד ארחות חיים. במרוצת הדורות נודעו בקהלות רבות עין יעקב', שחוק לימודם היומי היה בספר זה. וגם בימינו עדיין לא נס ליחו של החיבור, ומלבד בעלי הדרוש, ישנם רבים וטובים שברצונם להבין את עומק דברי חכמים וחידותם שבאגדות הש"ס על בוריים, שמים ראשית עיונם בספרנו זה.

כבר כתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות, אודות אגדות חז"ל, וזה לשונו הזהב:

"הדרש הנמצא בתלמוד, איו ראוי לחשוב שמעלתו מעוטה ותועלתו חסרה, אבל יש בו תבונה גדולה, מפני שהוא כולל חידות פלאות וחמדות נפלאות. כי הדרשות ההם, כשיסתכלו בהם הסתכלות שכלי, יובן בהם מהטוב האמתי מה שאין למעלה ממנו, ויגלה מהם מן העניינים האלקיים ואמתות הדברים, מה שהיו אנשי החכמה מעלימים אותו ולא רצו לגלותו, וכל מה שכלו בו הפילוסופים דורותיהם. ואם תביט אותו על פשוטו, תראה בו עניינים רחוקים מן השכל, שאין למעלה מהם. ועשו דבר זה לעניינים נפלאים, האחד מהם, ללשוש רעיוני התלמידים וללבב לבותם. ועוד כדי לעזור עיני הכסילים, שלא יזהירו לבותם לעולם, ואילו היו מראים להם זוהר האמתות, יסבו פניהם מהם, כפי חסרון טבעיהם, שנאמר בהם ובדומיהם, אין מגליו להם את הסוד, מפני שאין שכלם שלם כדי לקבל האמתות על בוריים".

ואכן גדולי ישראל בכל הדורות, החל מגדולי הראשונים והמקובלים, ועד לגדולי וחכמי דורנו, התעמקו באגדות הש"ס, עשרות רבים מהם אף חיברו עליהם פירושים וספרים בכל חלקי הפרד"ס, דוגמת המהרש"א, רבי יאשיהו פינטו (הריא"ף), רבי שלמה אלגאזי, העיון יעקב, הרחיד"א, הבן איש חי ועוד רבים אחרים.

חשיבות מיוחדת נודעה לגירסאות המיוחדות של המחבר בגמרא, עד שלעיתים מופיעים בו מימרות שלימות החסרות בגירסתנו בש"ס. בעל מסורת הש"ס מציין מאות פעמים לגירסאות העין יעקב', לעיתים בציון גרידא, ולפעמים

ברכות פרק רביעי כו:

מהרש"א

ר"ן

ציונים

אלמלי אנו חיי עשרה מאמרות מחד חלק ב סי' ז"ח

נוקמיה לרי יהושע בעל פעשה הוא שיחות מוסר לו ר"ב כ ל"ג

רב ניסים גאון

אמרו עד כמה נצטרחה וניזיל בריח צעירה בכבורות צעירה הלא דלעריה גרלש השנה אינן מסתין אותו (דף סה) דתן וטור כלא שניס ולאמרו ראטטו נומט שלט לו רבן גמליאל טור אזי טלך שכתב אלני נמקלך ונמעותך כיום הכפורים שחל להיות נמשנך. וכנסרות נפרק כל פסולי המוקדשים (דף לו) פירשו מעשה אחד שאירע לרבי יהושע עם רבן גמליאל דכסף ליה קמי רבנן והעמידו על רגלו גרביס עד שנכנסה קנאה כלל כל הסם שהיו לשם ושתקו את המתורגמן. חו היא הנירפא של זו המעשה. רבי גזוק היה ליה נוכחא רמח ליה שער נפלי נרין של ערבה קלוסה כהדי דאכל אימיה שיפוטיה. אתא לקמיה דרי יהושע אמר ליה כלום חלקתו בין טור לחבר אמר ליה אין. כל לפני רבן גמליאל אמר ליה לאו. אמר ליה והלא רבי יהושע אמר לי אין אמר לי המתן עד שימטו בעלי חרסין לביית המדרש. בין שנכנסו עמד השולא ושלל כלום חלקתו בין טור לחבר אמר לי רבי יהושע לאו. אמר לי רבן גמליאל והלא משתך אמרו לי אין. אמר לי עמדת על רגלך ויעידו בך עמד ר

עו היאך יכול החי להכחיש את החי. על כרחי אני מרץ להודות שאמרתיו לו רשות: המתורגמן. שהי עומד לפני רבן גמליאל ומשמיע לרבים את הדרכה מפי רבן גמליאל: עמוד. שתוק: אשתקד. נשנה שעברה: בראש השנה. נחסי ראש השנה פ"ב (כה). שאמר לו נחרי עלך שכתב אלני נמקלך ונמעותך (כיום שחל) כיום הכפורים [שתל] להיות נמשנך: בכבורות. נמשכת בכורות (דף לו): במעשה הרבי צדוק. רבי גזוק הוה ליה נוכחא ולאמר ליה רבן גמליאל לרבי יהושע עמד על רגלך ויעידו בך כי הכא: תא ונעבדיה. נוטו ונעביר אותו מן הנשאות: בעל (הבר) ומעשהו הוא. והוא ליה לרבי גמליאל אמר טפי: לית ליה זכות אבות. הלמח עניש ליה רבן

ערבית, רשות או חובה? אמר לו רבן גמליאל: חובה. אמר להם רבן גמליאל לחכמים: כלום יש אדם שחולק (עלי) בדבר זה? אמר לו רבי יהושע: לא. אמר לו: והלא משמך אמרו: רשות! אמר לו: יהושע, עמד על רגלך ויעידו בך! עמד רבי יהושע על רגלו ויאמר: אלמלא אני חי והוא מת, יכול התי להכחיש את המת, ועשיתי, שאני חי והוא חי, היאך יכול התי להכחיש את התי? היה רבן גמליאל יושב ודרוש, ורבי יהושע עומד על רגלו, עד שרגנו כל העם ואמרו לחוצפית המתרגמן: עמד! ועמד. אמרו: עד כמה נצטרחה וליזיל?!

(אתא) בראש השנה אשתקד - צעריה. (אתא) בכבורות, במעשה דרבי צדוק - צעריה. הכא נמי קא מצער ליה, (פולי האי לצעריה וליזיל?)! תא ונעבדיה. מאן נוקים [ליה]? נוקמיה לרבי יהושע - (תהו ליה בעל דבר) [בעל מעשה הוא]. נוקמיה לרבי עקיבא - [דלית ליה זכות אבות (ועניש ליה)]. אלא נוקמיה לרבי אלעזר בן עזריה, שהוא חכם והוא עשירי לעזרא, הוא חכם, דאי מקשי ליה - מפרק ליה. הוא עשיר, דאי מקלח לבי קיסר - האי נמי מצי מקלח בניה. והוא עשירי לעזרא, דאית ליה זכות אבות, ולא מצי ועניש ליה. אתו ואמרי ליה: ניתא ליה למר למתו ריש מתיבתא? אמר להו: איזיל ואמליך באנשי ביתאי. אזל ואמליך

הדושי נאונים

עו במעשה רבן גמליאל ור יהושע וריא בן עזריה. כל המאמר ע"ש. המאמר קשה להולמו. (א) אמר איזיל ואמליך בדביתוהו. היתכן שיעזוב חכמי ישראל וילך אחר עצת אשתו. (ב) אמרו תאנו באותו היום שלקוהו לשומר כו' ואחוספו ת' פסולי בבהמ"ד והדרדוק בו מבואר כי אם בא הסיפור להפליג על ריבוי

עיון יעקב

תפלת היום שחרית מנחה ערבית אי"כ מאן דס"ל תפלת ערבית רשות ס"ל ותחלת הדבר עיקר ולא סוף הדבר לכך הוא רק רשות ומיד תפלת ערבית חובה ס"ל סוף הדבר עיקר ובגמ' רבי"ב פ' מי שמת (קט) אמרין

עין יוסף

שנתחרט רבי יהושע על הוראתו. כי אדרבה כוון את ההלכה שהרי ק"ל כן. רק מפני כבודו של ר"ג היה רצונו להכחישו (צ"ח):

ענף יוסף

בדרך דרוש נראה כן. דהנה עונת תלמיד חכם הוא מליל שבת לליל שבת. ובמסכת אבות דרבי נתן מבואר דעונת נשיא היא מחורש לחודש מפני ביטול בית המדרש. ואנן קי"ל חמר ונעשה גמל צריך למלוך באשתו. שרצה אשה כבק ותפלות יותר מחשעה קבין ופרישות. ולפי"ז אף כאן ששינה עונתה משבת לחודש להיות שנתקבל לנשיא כג"ל ויכולה היא לעכב כג"ל. ולכן אמר איזיל ואמליך בדביתוהו ואזל ואמליך בה (יערות הרבש):

היאך יכול החי להכחיש את החי. על כרחי אני מרץ להודות שאמרתיו לו רשות: המתורגמן. שהי עומד לפני רבן גמליאל ומשמיע לרבים את הדרכה מפי רבן גמליאל: עמוד. שתוק: אשתקד. נשנה שעברה: בראש השנה. נחסי ראש השנה פ"ב (כה). שאמר לו נחרי עלך שכתב אלני נמקלך ונמעותך (כיום שחל) כיום הכפורים [שתל] להיות נמשנך: בכבורות. נמשכת בכורות (דף לו): במעשה הרבי צדוק. רבי גזוק הוה ליה נוכחא ולאמר ליה רבן גמליאל לרבי יהושע עמד על רגלך ויעידו בך כי הכא: תא ונעבדיה. נוטו ונעביר אותו מן הנשאות: בעל (הבר) ומעשהו הוא. והוא ליה לרבי גמליאל אמר טפי: לית ליה זכות אבות. הלמח עניש ליה רבן